

SORUNLAR ARAŞTIRMASI

Sorunlar araştırması kapsamında, Türkiye'deki mevcut eğitim durumunu anlamak amacıyla, küresel, ulusal ve yerel birçok veri, endeks, rapor ve araştırma incelendi. Bu incelemenin sonucunda eğitim alanında Türkiye'nin dünyadaki sıralaması ve Türkiye'deki temel eğitim sorunlarının genel değerlendirilmesi, çeşitli veriler ve göstergelerle aşağıda sunulmaktadır:

A) Küresel Endeksler Neler Söylüyor?

İncelenen küresel endekslere göre, Türkiye'de ilköğretimde net okullulaşma oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ancak ortaöğretim düzeyinde net okullaşma oranı, yüksek öğretime erişim ve cinsiyet çeşitliği konusunda Türkiye'nin sıralamalarda geri kaldığını gözlemliyoruz.

a) PISA

PISA nedir?

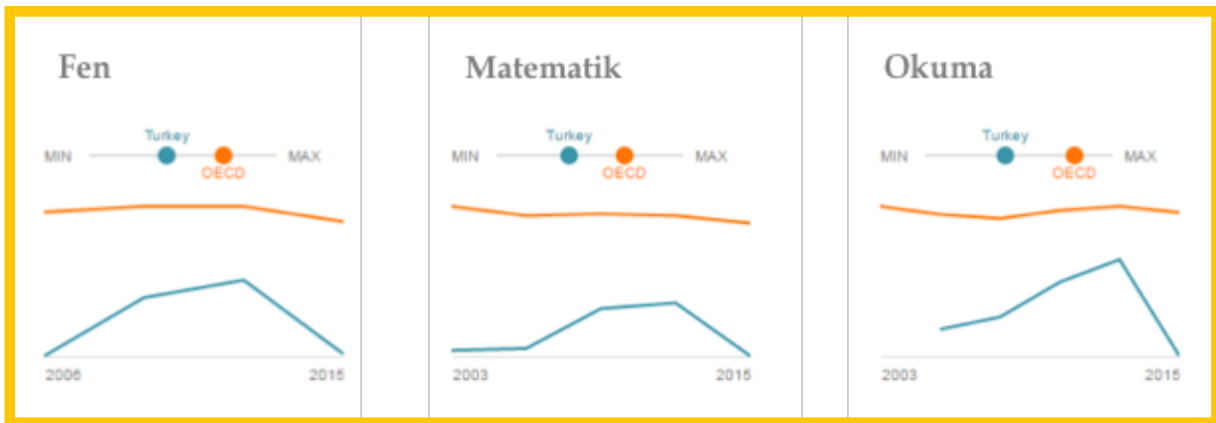
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üç yılda bir dünyanın birçok ülkesinde 15 yaş grubundaki öğrencilerin matematik, fen bilimleri ve okuma becerilerini ölçen bir değerlendirme yapıyor. Uluslararası Öğrenci Değerlendirmesi Programı (PISA) isimli değerlendirme, katılımcı öğrencilere bu üç konuda çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan testler yapmaktadır.

Türkiye'nin PISA 2015 Sonuçları

Türkiye'de, fen, matematik ve okumada 2003'ten beri yükselen puanlar 2015'te düşerek, 12 yıl önceki sonuçların bile altına geriledi. Sıralamada Türkiye 70 ülke içinde fende 52'inci, matematikte 49'uncu, okumada 50'inci.

2003 yılında 434 olan Fen puanı 425'e, 423 olan matematik puanı 420'ye, 441 olan okuma puanı ise 428'e düştü.

Fen, matematik ve okumada elde edilen bu skorların üçü de OECD ortalamasının altında ve düşük olarak kategorilendirilmekte.

	Sıralama (70Ülke)	Puan	OECD Ortalaması
Fen	52	425	493
Matematik	49	420	490
Okuma	50	428	493

Kaynak: PISA 2015

b) OECD İyi Yaşam Endeksi – Eğitim

OECD'nin İyi Yaşam Endeksi verilerine göre, Türkiye'nin eğitim alanında toplam puanı 10 üzerinden 3.3. Aldığı bu skorla Türkiye'nin eğitim alanındaki sıralaması ise 38 ülke içinde 35. Türkiye'nin sondan üçüncü olduğu eğitim alanında göze çarpan sonuçlar şöyle:

- Türkiye'de 5 yaşındaki bir çocuğun, 39 yaşına kadar erişebileceği eğitim süresi ortalama 16.9 yıl. Bu süre 17.5 yıl olan OECD ortalamasının altında.
- Türkiye'de 24-64 yaş arası üst ortaöğretimi tamamlama oranı %35.6, OECD ortalaması ise %76. Bu skor ile Türkiye 38 ülke içinde sondan ikinci.
- Lise eğitimini tamamlayan erkeklerin oranı %40 iken, kadınlarda bu oran %31.
- Türkiye, üst orta öğretimi tamamlama alanında cinsiyet eşitsizliğinin en yoğun görüldüğü ülke. Bu alanda OECD ülkeleri arasında Türkiye sonuncu sırada.

c) UNDP İnsani Gelişme Endeksi – Eğitim

Eğitim alanında Türkiye 187 ülke arasında 69. sırada.
Değerlendirilen göstergeler:

GÖSTERGE	TÜRKİYE
Beklenen öğrenim süresi (Yıl)	14.9
Yetişkin okur-yazar oranı (15 yaşın üzerindeki % oranı)	94.9
Okulöncesi eğitime toplam katılım oranı (%)	30.6
İlköğretim düzeyinde eğitime toplam katılım oranı (%)	100
Ortaokul düzeyinde toplam katılım oranı (%)	86.1
Meslek eğitimi düzeyinde Yükseköğrenime katılım oranı (%)	69.4
Ortalama öğrenim süresi (Yıl)	7.6
Ortaokul eğitimini kısmen de olsa almış nüfus (25 yaş ve üzeri %)	49.4
İlkokul bırakma oranı (İlkokul nüfusuna oranı %)	10
Eğitim üzerine olan toplam harcamalar (GSYİH %)	2.9
İlkokullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	20.1

Kaynak: Human Development Indicators, UNDP Human Development Reports, 2015

d) Herkes İçin Eğitim Kalkınma Endeksi (EFA- Education For All)

2015 verilerine göre Türkiye, 118 ülke arasında 65. sırada. Endekste göze çarpan göstergeler ve Türkiye'nin sıralaması aşağıdaki gibi:

İlkokul çağındaki çocukların okula kayıt oranı	68/118
Yetişkin okur-yazarlık oranı	54/118
Cinsiyete özgü EFA endeksi	69/118
Okulda 5. sınıfa kadar devam etme oranı	79/118

Kaynak: EDI 2015 Report, The EFA Development Index

e) Sosyal Gelişme Endeksi

Eğitim alanında, 133 ülke arasında Türkiye 58. sırada.

Yetişkin okuma yazma oranı	%95.01	47/133
İkögretime kayıt oranı	%92.9	70/133
Ortaöğretime kayıt oranı	%95.42	44/133
Ortaöğretimde cinsiyet eşitliği oranı	%91/1	52/133
Yüksek öğretimde erişim oranı	%46.54	59/133

Kaynak: Social Progress Index, 2015

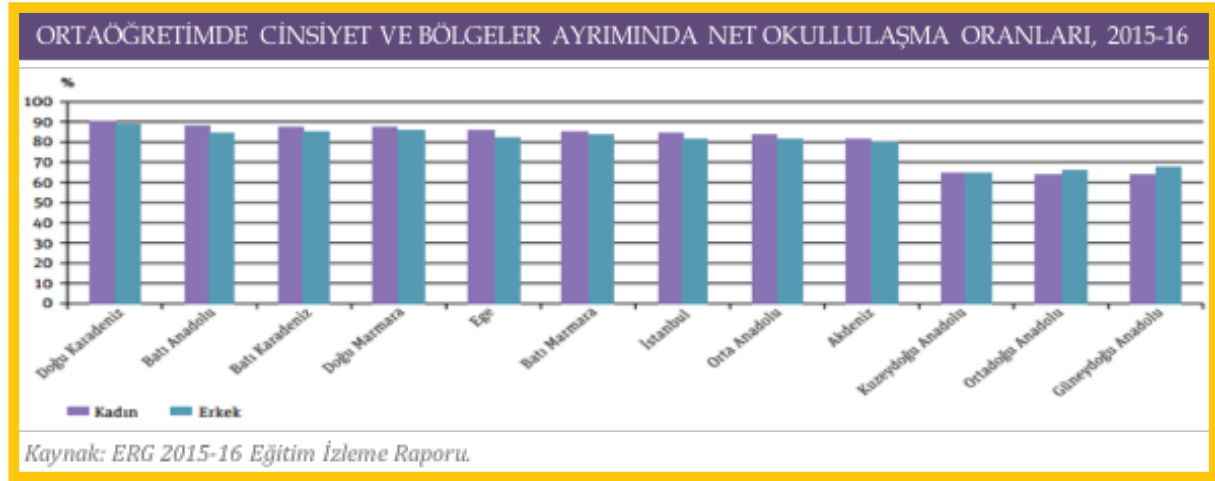
Bu endeksler Türkiye'deki mevcut durum hakkında bize bir çerçeve sunuyor. Bu çalışmaların gösterdiği en çarpıcı sonuç, PISA 2015 sonuçları. Bu sonuçlar gösteriyor ki, öğrencilerin matematik, fen ve okuma becerileri ciddi anlamda zayıf. Üstelik yıllar içinde bu alanda gelişme göstermek yerine skorlarımız daha da geriliyor. Bizce bu sonuçlar Türkiye'deki eğitimin niteliğini ve beraberinde birçok sorunu sorgulatmakta.

Türkiye'de ilköğretimde okullulaşma oranı yüksek olmakla birlikte, okul öncesi eğitimde ve ortaöğretimde okullulaşma oranı ve ortaöğretimde kadın erkek eşitliği skorları gelişme gösterilmesi gereken alanlar arasında görülmektedir.

B) Türkiye'de Eğitime Erişimde Kimler Zorluk Yaşıyor?

a) Kız Çocuklar

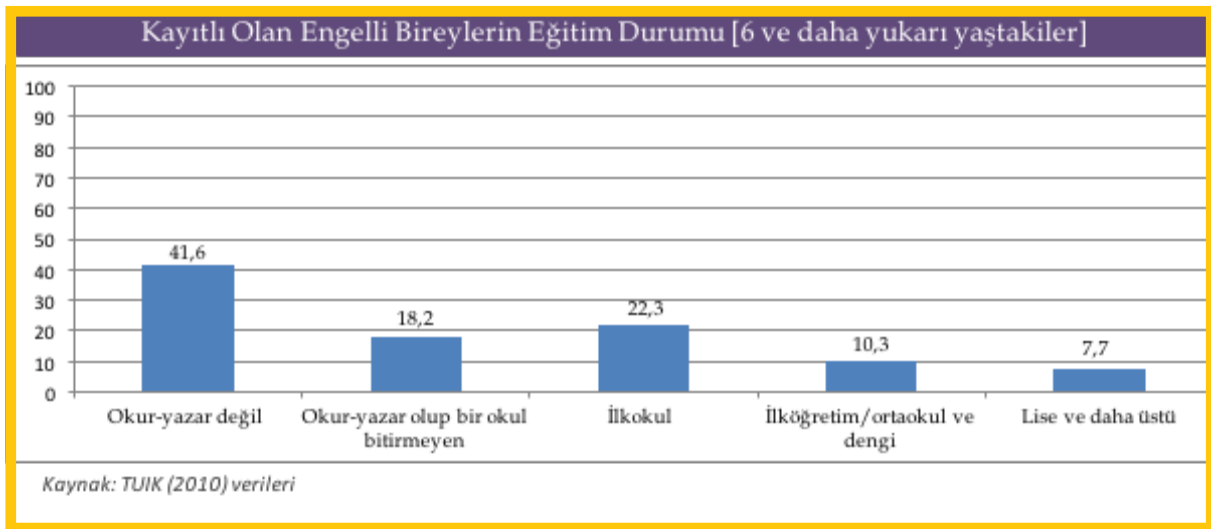
Türkiye, kız çocuklarının ilkokul ve ortaokul düzeyinde eğitime erişiminde önemli bir gelişme kaydetmiştir. Ancak, okulöncesi düzeyde ve ortaöğretimde eşitsizlik devam etmektedir. ERG'nin 2015-2016 Eğitim İzleme Raporu'nun çıktıları, okulöncesi eğitimde ve ortaöğretimde cinsiyete göre bölgesel farklılıkların bulunduğu ve farklılığın en yoğun olduğu bölgenin Güneydoğu Anadolu olduğuna işaret etmektedir .

Ortaöğretime erişimdeki toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik, yükseköğretim seviyesinde eğitim alan kadın oranlarının ve kadın istihdamının düşüklüğüne yol açmaktadır. Türkiye’de eğitimde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri değerlendirirken, ataerkil toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren eğitim içeriği de göz önünde bulundurulmalıdır. İlkokul düzeyindeki ders kitaplarında aile içi görev dağılımı ve rol modelleri konusunda cinsiyetler arası ayrımcılığın gözlemlendiği belirtilmektedir.

b) Engelli Çocuklar :

2010 TÜİK verilerine göre, Türkiye’deki görme, işitme, dil ve konuşma, ortopedik ve zihinsel engelli bireylerin arasında ilkokul mezunu olanların oranı %22,3, lise mezunu olanların oranı ise sadece %7,7’dir. Engelli öğrencilerin ortaöğretime erişim oranı da oldukça düşük (% 35).

Engelli öğrencilerin eğitime erişimde okul donanımı önemli bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Engelli öğrenciler, TEOG sınavında başarılı olmalarına rağmen, okul binalarının ve sınıfların engelli erişimine uygun olmaması gibi sebeplerle kazandıkları liseye kabul edilememekte, “filen” açık liselere yönlendirilmektedirler .

c) Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklar :

TÜBİTAK’ın 2013 verilerine göre Türkiye’de 0-24 yaş aralığında 682 bin üstün zekalı ve üstün yetenekli birey bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de üstün zekalı çocuklara eğitim veren devlet okulu sayısı yalnızca bir tane iken, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı çalışan 60 civarı Bilim ve Sanat Merkezi bulunmaktadır.

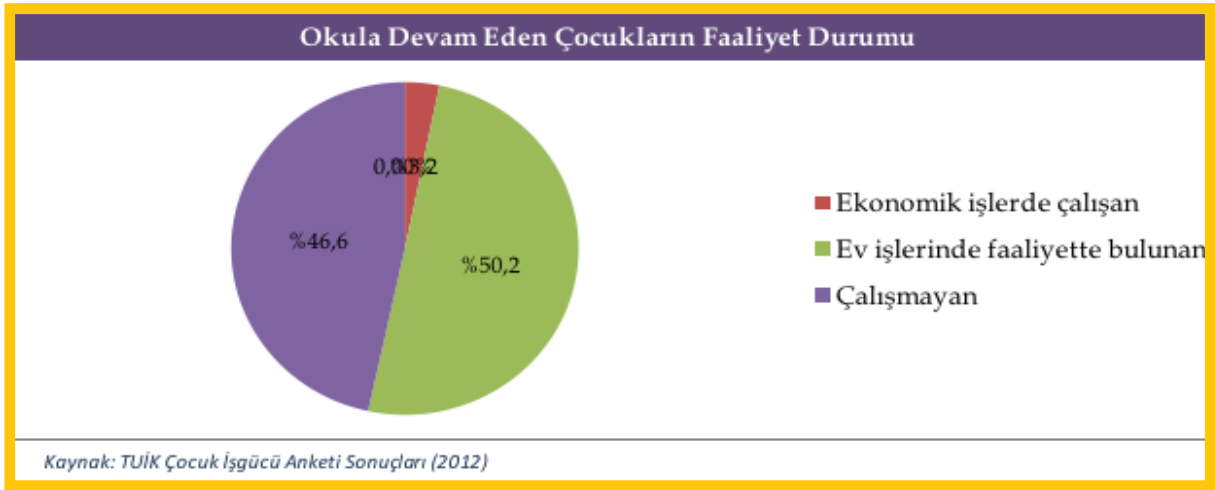
Bu sayılara bakıldığında, Türkiye’de üstün zekalı çocukların büyük bir bölümünün normal okullarda, standart müfredata bağlı olarak eğitim gördüğünü söylemek mümkündür. Ancak üstün zekalı öğrencilerin özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlanması ve onlar için farklı bir program geliştirilmesi önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada, öncelikle eğitim kurumlarında ve mevcut okullarda üstün zekalı çocuklara yönelik ne yapılabileceğine ilişkin bir program geliştirilmesi önem taşımaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın sunduğu “destek hizmet odası” hizmeti, üstün zekalı çocukların standart devlet okullarında haftalık 12 saate kadar özel eğitim alabilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak bu hizmetin tüm üstün zekalı çocuklar için erişilebilir kılınması ve bu çocuklarla çalışacak öğretmenlerin uygun bir eğitim alması son derece önemli olmaktadır.

d) Çalışan Çocuklar:

2012 TÜİK verilerine göre Türkiye’de 6-14 yaş grubundaki her 100 çocuktan 3’ü çalışmaktadır (yaklaşık 450.000 çocuk).

6-17 yaş grubundaki çocukların yaklaşık yarısı (yaklaşık 7 milyon çocuk), okula devam ederken aynı zamanda ev işlerine destek olmaktadır.

Çalışan çocukların yaşadığı zorluklar:

Okul devamsızlığı: Çalışan çocuklar, - özellikle mevsimlik tarım işçiliği yapan çocuklar, okula kayıtlı olsalar bile düzenli bir biçimde okula devamlılık sağlayamamaktadır.

Derslere ve sosyal etkinliklere zaman ayıramama: Çalışan çocuklar iş yükleri nedeniyle derslerine yeteri kadar zaman ayıramamakta ve arkadaşlarıyla vakit geçirememektedir. Dolayısıyla çocukların akademik başarıları, okula ve eğitime karşı motivasyonları ciddi ölçüde düşmektedir.

Okulu bırakma: Çalışan çocuk için okul hayatı, yaşadıkları zorluklar sonucunda, giderek daha az cazip olan ve ötekileştirildiklerini hissettikleri bir yer olmaya başlamakta ve bu sebeple çalışan çocukların bir kısmı eğitim hayatlarını tamamıyla sonlandırmaktadır. Sonuç olarak, çocuk işçiliği, çocuk emeğinin kötüye kullanımı ve çocuk hakları açısından ciddi bir sorundur.

e) Yerinden Edilmiş Çocuklar:

2012’den bu yana 2 milyonu aşkın Suriyeli vatandaşın ülkeye geldiği göz önüne alındığında Türkiye’de Suriyeli göçmen çocukların eğitime erişimi, bu alandaki en acil mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’ye gelen 934,000 okul çağındaki Suriyeli çocuğun %63’ünün eğitime erişim olanağı yok. Bu sorunun temel sebeplerini incelediğimizde, Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitime erişiminin önünde engel teşkil eden üç mesele öne çıkmaktadır.

- I. Dil: Arapça'dan başka dil bilmeyen çocukların Türkçe eğitim veren okullarda sorun yaşamaları.
- II. Ekonomik zorluklar: Ailelerin ulaşım, okul gereçleri ve okul harcı gibi masrafları karşılayamaması ve Suriyeli göçmen aileleri arasında çocuk işçiliğinin oldukça yaygın oluşu.
- III. Toplumsal uyumsuzluk: Ailelerin, okulda zorbalığa maruz kalacağı endişesiyle çocuklarını devlet okullarına kaydettirememesi.

f) Çatışma Bölgesinde Yaşayan Çocuklar :

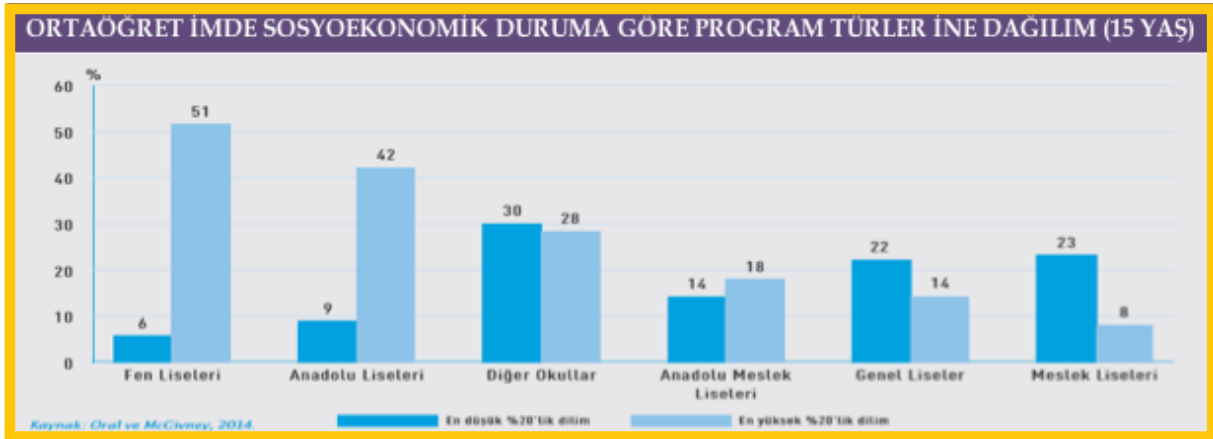
2015-2016 eğitim öğretim yılında Güneydoğu Anadolu'daki çeşitli illerde ortaya çıkan çatışma ortamı ve sokağa çıkma yasakları neticesinde yaklaşık olarak 300.000 öğrencinin eğitimi kesintiye uğramıştır. Bu koşullar sebebiyle bu bölgelerde yaşayan çocukların tüm hayatları ve dolayısıyla eğitimleri de son derece olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu etkileri azaltmak için aciliyetle,

- Çatışmalarda zarar gören binaların iyileştirilmesi,
- Eğitimi kesintiye uğrayan çocuklar için telafi programlarının geliştirilmesi ve
- Yine bu çocuklar için psikososyal destek programlarının oluşturulması oldukça önemlidir.

g) Yoksul Ailelerin Çocukları:

Türkiye'de öğrencilerin ortaöğretim başarısını sosyoekonomik durumu önemli ölçüde etkilemektedir.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, 15 yaş grubundaki öğrencilerden sosyoekonomik durumu yüksek olanlar fen liseleri ya da Anadolu liselerine giderken, sosyoekonomik durumu düşük öğrenciler çoğunlukla meslek liselerine gitmektedir.

- Sosyoekonomik durum, diğer tüm dezavantajları enine kesen bir faktördür. Yoksulluk, hem okullulaşma oranlarını hem öğrencilerin okul türlerine göre dağılımını, hem de devamsızlık ve okul terki oranlarını etkileyen, yani çoklu dezavantajlılığa yol açan bir etmendir.
- OECD ülkelerinde, sosyoekonomik göstergeleri düşük olan bölgelere daha fazla kaynak sağlanması gibi uygulamalar varken, Türkiye'de buna benzer uygulamaların olmaması eşitsizliklerin giderilmesi konusunda yapılan çalışmaların yetersizliğini göstermektedir.

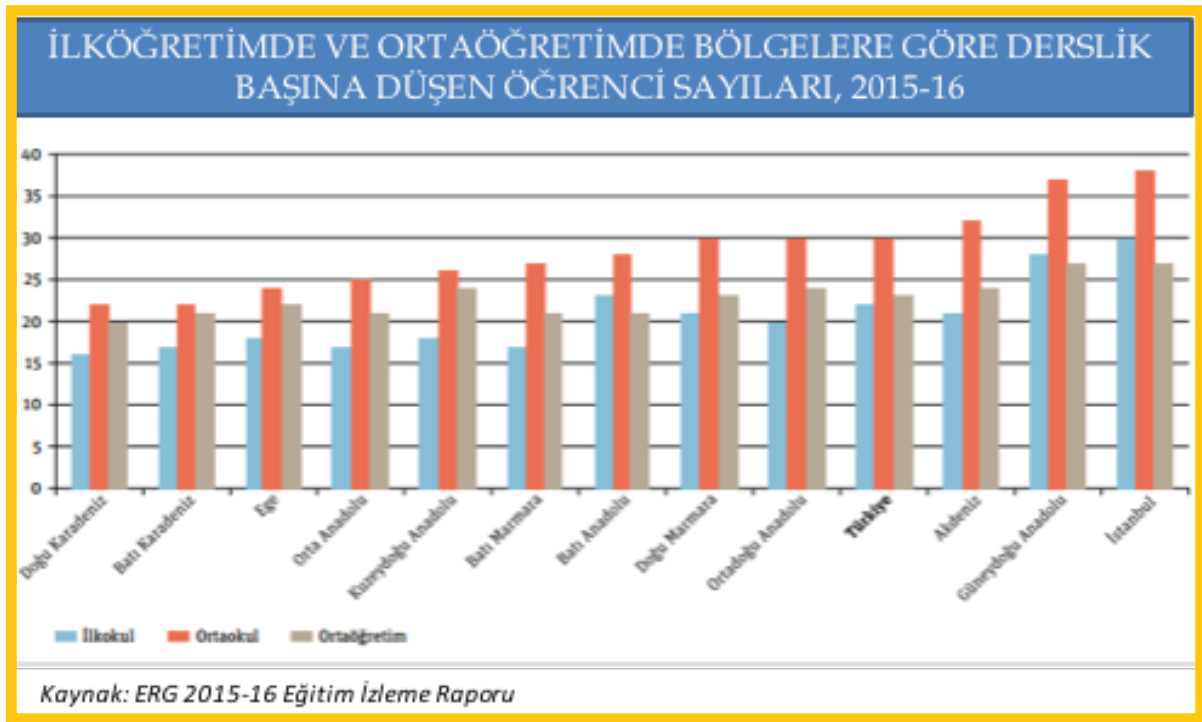
C) Öğrenme Mekanlarının Temel Sorunları Neler?

ERG ve TEGV'nin 2016 yılında paylaştığı “Çocukların Gözünden Okulda Yaşam” adlı araştırma raporu öğrencilerin okulla ilgili mekansal deneylerini gözler önüne sermektedir. Bu çalışmanın bulguları, öğrencilerin okul donanımı ile ilgili sorunlarını aşağıdaki gibi özetlemektedir:

Temizlik ve ısınma: Çocuklar, okullarının iyi ısınmadığını, tuvaletlerin ve dersliklerin iyi temizlenmediğini, dolayısıyla okul deneyimlerinin olumsuz etkilediğini belirtmektedir.

Araştırmanın nicel ayağına katılan her 10 çocuktan yalnızca 4'ü okuldaki tuvaletin temiz olduğunu belirtiyor. Okullarının iyi ısınmadığını belirten çocukların oranı ikili öğretim veren okullarda % 41, tam gün öğretim veren okullarda % 34'tür.

Sınıfların kalabalık olması, çocukların sıralarda sıkışık biçimde oturmaları ve derse etkin katılamamalarına sebep olmaktadır. Bu sebeple derslik başına düşen öğrenci sayısı, eğitimin niteliğinin etkileyen önemli unsurlardan biridir. En kalabalık sınıflar Güneydoğu Anadolu illerinde ve İstanbul'da bulunmaktadır .

Okullarda kütüphane, spor salonu ve bilgisayar odası gibi alanların yetersiz olması, amacından farklı kullanılabilmesi ve ders saatleri dışında çocukların erişimine kapalı olması, öğrencilerin okul donanımı ile ilgili paylaştıkları bir diğer sorun.

İkili öğretim sistemi, çocuklar için, sabah uyanma, kahvaltılık etme, öğlen yemeği yeme gibi konularda olumsuzluklar doğuruyor. Kısalan tenffüsler, beslenmenin yanı sıra diğer temel ihtiyaçları giderme, oyun oynama ve sosyalleşme olanaklarını da kısıtlıyor.

Yetersiz kulüp etkinlikleri: Kulüpler kağıt üzerinde kalabiliyor, verimli işlemeyebiliyor; okullar serbest saatleri kulüplere değil akademik etkinliklere ayırmayı tercih edebiliyor. Çocukların farklı yönlerden gelişimlerini destekleyecek, ilgi alanlarını ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlayacak önemli bir konuda ödün verilmiş oluyor.

D) Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitime Erişim Ne Düzeyde

Erken çocukluk eğitimi, çocukların bu dönemdeki gelişiminin çok hızlı olması göz önüne alındığında, çocuklarının kişisel gelişimlerinin ve yaşam becerilerinin gelişmesine ciddi bir katkı sağlamaktadır, bu sebeple bir çocuğun eğitim serüveni için en önemli süreçlerden biri olarak görülmelidir. Bunun yanı sıra, dezavantajlı grupların erken çocukluk eğitime erişimi fırsat eşitsizliklerinin giderilmesi anlamında da son derece önemlidir.

Erken çocukluk eğitimi alan çocukların eğitim başarısı, almayan çocuklara göre daha yüksek olmaktadır. Türkiye’de 1-2 yıl arasında okul öncesi eğitim alan öğrencilerin PISA 2015’te aldığı fen skorları, almayan öğrencilerden 17 puan daha yüksektir. Ancak, Türkiye’de erken çocukluk eğitimi alan öğrenci sayısı oldukça düşüktür. PISA 2015 araştırmasına göre öğrencilerin %46,3’ü okul öncesi eğitim almamıştır. Bu oran OECD ortalamasında ise %4,5’tir. 2015-16 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitime katılım oranı %55,5’tir. Bu oran hem OECD ortalamasının hem de geçtiğimiz yıllarda MEB ve diğer bakanlıklar tarafından belirlenen hedeflerin oldukça altındadır.

KAYNAKÇA

Eğitim Reformu Girişimi (2016). Türkiye’de Ortaöğretimde Kapsayıcı Eğitim Durum Analizi. Kasım 2016’da şuradan erişildi: http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ERG_KapsayiciEgitim_DurumAnalizi.pdf

Eğitim Reformu Girişimi (2015). Eğitim İzleme Raporu 2014-15 Özet Değerlendirme. Ocak 2017’de şuradan erişildi: http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/enews/EIR2014_OzetDegerlendirme.04.12.15.Web.pdf

Eğitim Reformu Girişimi (2016). Eğitim İzleme Raporu 2015-16. Ocak 2017’de şuradan erişildi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/EIR2015-16.17.11.16.web.pdf>

Eğitim Reformu Girişimi & Anne Çocuk Eğitim Vakfı (2016). Her Çocuğa Eşit Fırsat: Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu ve Öneriler. Ekim 2016’da şuradan erişildi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ACEV-ERG.Rapor.21.03.16.rev1.web.pdf>

Eğitim Reformu Girişimi & Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (2016). Çocukların Gözünden Okulda Yaşam. Eylül 2016 tarihinde şuradan erişildi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ERG.TEGV.%C3%87GOY.Ara%C5%9Ft%C4%B1rmaRaporu.09.08.16.pdf>

Eğitim Reformu Girişimi (2014). Fatih Projesi Eğitimde Dönüşüm İçin Bir Fırsat Olabilir Mi? Politika Analizi Ve Önerileri Ekim 2016 tarihinde şuradan erişildi: http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ERG_Fatih%20Projesi.pdf

Human Rights Watch (2016). “Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştığımda Hiçbir Şey Göremiyorum”: Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller – Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek Kasım 2016 tarihinde şuradan erişildi: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf

World Economic Forum (2015). New Vision for Education Unlocking the Potential of Technology. Eylül 2016 tarihinde şuradan erişildi: http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf